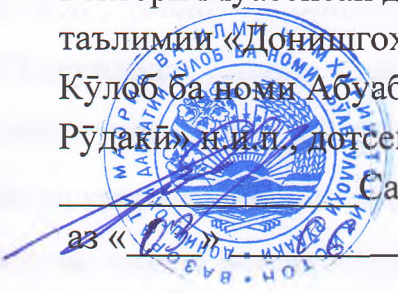

«Тасдиқ мекунам»

Ректори Муассисаи давлатии
таълимии «Донишгоҳи давлатии
Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи
Рӯдакӣ» н.и.п., дотсент

Сафарзода М.В.
аз «» соли 2025

**ХУЛОСАИ
МУАССИСАИ ДАВЛАТИИ ТАЪЛИМИИ
«ДОНИШГОҲИ ДАВЛАТИИ КҶЛОБ БА НОМИ
АБУАБДУЛЛОҲИ РҶДАКӢ»**

Диссертатсияи **Шаҳнозаи Турсунзода** дар мавзӯи «**Калимасозии сифат дар “Ёддоштҳо”-и Садриддин Айнӣ**» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои филологӣ, аз рӯйи ихтисоси 10.02.01–Забони тоҷикӣ, дар кафедраи забоншиносӣ ва таърихи забони Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ иҷро шудааст.

Дар чараёни омода намудани диссертатсия **Шаҳнозаи Турсунзода** унвонҷӯи кафедраи забоншиносӣ ва таърихи забон солҳои (2020-2025) ба шумор мерафт.

Шаҳнозаи Турсунзода соли 2013 ба ихтисоси забон ва адабиёти тоҷик, факултети филологияи тоҷик ва журналистикаи Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ дохил шуда, онро соли 2016 хатм намудааст.

Номбурда бо фармоиши ректори Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ аз 30.12.2020, №274 ба ҳайси унвонҷӯи кафедраи забони тоҷикӣ (ҳоло забоншиносӣ ва таърихи забон) қабул карда шудааст.

Мавзӯи диссертатсияи **Шаҳнозаи Турсунзода** дар Шӯрои олимони Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ аз 26-уми январи соли 2021, қарори №7/3-4 зери роҳбарии **Амлоев Аминҷон Ятимович** – номзади илмҳои филологӣ, дотсент тасдиқ карда шудааст.

Шаҳнозаи Турсунзода имтиҳонҳои минимуми номзадиро аз фанни “Таърих ва фалсафаи илм” санаи 04.03.2021 бо баҳои 5 (аъло), “Забони

хориҷӣ (англисӣ)”—ро санаи 30.06.2023 бо баҳои 4 (хуб) ва ихтисос: 10.02.01-“Забони тоҷикӣ” санаи 05.01.2024 бо баҳои 5 (аъло) супоридааст.

Диссертатсияи **Шаҳнозаи Турсунзода** дар чаласаи кафедраи забоншиносӣ ва таърихи забон аз 2-юми июни соли 2025, №11 муҳокима гардидааст. Ба диссертатсия аз ҷониби муқарризон баҳои мусбат дода шуда, пас аз ислоҳи камбудихо ба зинаи наvbатии ҳимоя тавсия карда шудааст.

Аз муҳокимаи диссертатсия чунин натиҷагирӣ карда шуд:
Омӯзишу таҳқиқи калимасозӣ бар мабной осори бадеии шоирону нависандагон ҷиҳати таъйини имконоти дар қолабҳои калимасозии маъмули таърихӣ то чи ҳад калимаҳои нав сохтани ин ё он нависанда ва бозгӯи истеъдоди суҳанпардозии ӯ аҳаммияти бориз касб менамояд. Масалан, забон ва услуби асарҳои Садриддин Айнӣ аз лиҳози гуногунрангиву наvgонӣ сарчашмаи пурғановати забони адабии муосири тоҷик шинохта шудааст. Мавриди ҳаллу фасл қарор додани осори адиб барои арзёбии ташаккули забони адабии ҳозираи тоҷик ибтикори саривақтӣ ба ҳисоб меравад. Устод Айнӣ барои тасвир намудани вазъи замон, ҳолати рӯхӣ ва симои қаҳрамонони осораи аз кулли имконоти калимасозии забони тоҷикӣ самаранок истифода намуда, дар баробари калимаҳои роиҷи забон вожаҳоеро мавриди қорбаст қарор додааст, ки ба услуби фардии нависанда хос мебошанд. Таҳқиқи ин мавзӯ бо назардошти таъмини ғановати таркиби луғавии забон, усулҳо ва имкониятҳои калимасозии сифат ва ҳунари адабӣ ва суҳанварии С. Айнӣ дар қорбурди гурӯҳи мухталифи вандҳо, аз қабили пешванду пасванд, қолабҳои калимоти мураккаби пайвасту тобеи ба сифат мутааллиқ дорои аҳаммияти хос мебошад.

Азбаски калимасозӣ ба ағлаби ҳиссаҳои нутқ рабт дорад, дар осори устод С. Айнӣ ҷойгоҳи калимасозиро дар аксари ҳиссаҳои нутқ метавон мушоҳида намуд. Масалан, дар «Ёддоштҳо» тамоми роҳу усулҳои калимасозии сифат, ҳам тавассути вандҳо ва ҳам наvgӣ калимасозии сифатҳои мураккаб ба таври васеъ истифода шудааст. Аз ин рӯ, ҷаззобияти забон, шеваи баёни адиб ва қорбурди қолабҳои гуногуни калимасозии сифат

дар «Ёддоштҳо» муаллифро ба омӯзишу баррасии масъалаи зикршуда водор сохтааст.

Бо дарназардошти чунин матлаб мазмуни таҳқиқи диссертатсионӣ бо соҳаҳои зерини забоншиносӣ мувофиқат мекунад: таърихи забони тоҷикӣ, таърихи забони адабии тоҷик, лексикология, забоншиносӣ, таҳлили матни бадеӣ. Диссертатсия дар мавзӯи «Калимасозии сифат дар «Ёддоштҳо»-и Садриддин Айнӣ» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илми филология ба шиносномаи ихтисосҳои илмӣ Комиссияи олии аттестатсионӣ назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯи ихтисоси 10.02.01 – Забони тоҷикӣ пурра мувофиқат мекунад.

Мавзӯи диссертатсия ба “Самтҳои афзалиятноки таҳқиқоти илмӣ ва илмию техникӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2025”, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26-уми сентябри соли 2020, №503 тасдиқ шудааст, мутобиқат дорад. Мазмуни интишороти натиҷаҳои илмӣ ба муҳтавои диссертатсия ва автореферати он мутобиқат мекунад ва саҳми довтолаб дар иҷрои таҳқиқи диссертатсионӣ дида мешавад.

Ҳадафи асосии пажӯҳиши илмӣ муаллиф ин муқаррар намудани нақши калимасозии сифат дар «Ёддоштҳо»-и С. Айнӣ мебошад. Дар ин замина калимасозии пешвандиву пасвандӣ ва калимасозии сифатҳои мураккабу омехта мавриди таҳқиқ қарор мегирад.

Ҷиҳати расидан ба ҳадафҳои ниҳой дар диссертатсия иҷрои вазифаҳои зерин мадди назар гузошта шудааст:

- нишон додани нақши калимасозии пешвандҳо дар «Ёддоштҳо»-и С. Айнӣ;
- муайян намудани нақши калимасозии пасвандҳо дар «Ёддоштҳо»-и С. Айнӣ;
- муқаррар намудани мавқеи истеъмоли пасвандҳои калимасозии сифат дар «Ёддоштҳо»-и С. Айнӣ ва муқоисаи онҳо бо осори бадеии шоирону нависандагони гузашта;

- муқаррар намудани мавқеи калимасозии навъи мураккаби пайваст ва тобеи сифат дар «Ёддоштҳо»-и Садриддин Айни;
- баррасии вижагиҳои услуби фардии устод Айни дар калимасозӣ ва инкишофи таркиби луғавии забони тоҷикӣ.

Ба сифати сарчашмаи таҳқиқ матни «Ёддоштҳо»-и Садриддин Айни, ки соли 2009 аз ҷониби Сарредаксияи илмӣи энциклопедияи миллии тоҷик нашр гаштааст, хидмат намудааст.

Ҳамчунин, муаллиф дар рисола ҳангоми баррасии масъалаи калимасозии пешванду пасвандҳо дар таъба «Грамматикаи забони адабии ҳозираи тоҷик» ва дигар сарчашмаҳои назариявӣ, аз ҷумла «Алмуъҷам»-и Шамси Қайси Розӣ ва «Чаҳор гулзор»-и Хоҷа Ҳасани Нисорӣ ба сифати манбаи илмӣ истифода кардааст.

Асосҳои назарии таҳқиқ. Ҳангоми таҳияи диссертатсия, ба сифати асосҳои муҳимми назарӣ таҳқиқоти илмӣ ва таълифоти донишмандони хориҷиву ватанӣ Л. С. Пейсиков, В.С. Расторгуева, С. Ализода, Ш. Қ. Розӣ, Х.Ҳ. Нисорӣ, Ш. Ниёзӣ, Ш. Рустамов, Д. Хоҷаев, С. Ҳалимов, М. Бобомуродов, Ғ. Мирзоев, С. Низомова, О. Қосимов, С. Хоркашев (С. Раҳматуллозода) ва дигарон истифода шудаанд.

Асосҳои методологии таҳқиқ. Диссертатсия дар асоси методи таҳқиқотии лингвистии таҷзияву таҳлил ба анҷом расида, дар ҷараёни таҳқиқ аз методҳои мушоҳида, тасвиру муқоиса, усули муқоисавию таърихӣ, таҳлили морфологӣ, сохторӣ ва услубӣ истифода шудааст.

Навгони илмӣ таҳқиқ аз он иборат аст, ки бори нахуст дар забоншиносии тоҷик масъалаи калимасозии сифат дар «Ёддоштҳо»-и Садриддин Айни мавриди таҳқиқи ҷудогона қарор мегирад.

Аҳамияти назарӣ ва амалии таҳқиқ. Натиҷаҳои бадастомада дар таҳияи китобу дастурҳои таълимӣ аз сарфи забони адабии ҳозираи тоҷик хидмат хоҳад кард. Аҳамияти амалии рисола аз он иборат аст, ки маводи рисола дар дарсҳои тахассусии мактабҳои олии, аз асосҳои дастури забони

тоҷикӣ, махсусан, калимасозӣ, навиштани кори курсӣ, рисолаҳои хатм истифода мешавад.

Диссертатсияи **Шаҳнозаи Турсунзода** аз муқаддима, се боб, хулоса ва рӯйхати адабиёти истифодашуда иборат мебошад. Вобаста ба мавзӯ ва масоили таҳқиқи диссертатсионӣ 20 мақолаю маърузаи илмӣ дар маҷмӯаю маҷаллаҳои илмӣ ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ, маводи конференсияҳои ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ, аз ҷумла, 8 мақола дар маҷаллаҳои илмӣ тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 12 мақолаи дигар дар маводи конференсияҳои ҷумҳуриявию байналмилалӣ ба таъб расидааст.

Мундариҷаи асосии таҳқиқ аз рӯйи мавзӯи диссертатсия дар таълифоти зерини муаллиф инъикос ёфтааст:

I. Таълифоти муаллиф дар маҷаллаҳои илмӣ тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон

[1-М]. Шаҳнозаи, Т. Калимасозии пасвандҳои -нок ва -манд дар «Ёддоштҳо»-и С. Айни [Матн] / Т. Шаҳнозаи // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои филологӣ. – Душанбе, 2022. – №4. – С.57-62.

[2-М]. Шаҳнозаи, Т. Калимасозии пасванди -ӣ (-гӣ, -гӣ) дар «Ёддоштҳо»-и Садриддин Айни [Матн] / Т. Шаҳнозаи // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои филологӣ. – Душанбе, 2022. – №6. – С.56-61.

[3-М]. Шаҳнозаи, Т. Калимасозии пасвандҳои -она дар «Ёддоштҳо»-и С. Айни [Матн] / Т. Шаҳнозаи // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои филологӣ. – Душанбе, 2023. – №2. – С.68-73.

[4-М]. Амлоев, А.Я., Шаҳнозаи, Т. Мавқеи истеъмоли пешвандгунаҳои пурва хуш- дар «Ёддоштҳо»-и Садриддин Айни [Матн] / А. Я. Амлоев, Т. Шаҳнозаи // Паёми Пажухишгоҳи рушди маориф. Силсилаи илмҳои педагогӣ ва психологӣ. – Душанбе, 2023. – №3 (43). – С.284-290.

[5-М]. Амлоев, А. Я. Шаҳнозаи, Т. Калимасозии пешванди но- дар «Ёддоштҳо»-и Садриддин Айни [Матн] / А. Я. Амлоев, Т. Шаҳнозаи //

Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои филологӣ. – Душанбе, 2023. – №7. – С.35-40.

[6-М]. Шаҳнозаи, Т. Калимасозии пасванди -а дар «Ёддоштҳо»-и С. Айни [Матн] / Т. Шаҳнозаи // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои филологӣ. – Душанбе, 2024. – №7. – С.76-81.

[7-М]. Шаҳнозаи, Т. Калимасозии сифатҳои мураккаби омехта дар «Ёддоштҳо»-и С. Айни [Матн] / Т. Шаҳнозаи // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои филологӣ. – Душанбе, 2024. – №9. – С.78-85.

[8-М]. Шаҳнозаи, Т. Доираи истифодаи пешвандгунаҳои дил- ва сер- дар «Ёддоштҳо»-и Садриддин Айни [Матн] / Т. Шаҳнозаи // Паёми Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни. – Душанбе, 2025. – №2 (115). – С.50-55.

II. Мақолаҳои муаллиф дар маҷмуаҳо ва нашрияҳои дигари илмӣ:

[9-М]. Шаҳнозаи, Т. Нақши асари «Ёддоштҳо»-и Садриддин Айни дар тарбияи насли наврас [Матн] / Т. Шаҳнозаи // Маводи онлайн видеоконференсияи илмӣ амалии байналмилалӣ дар мавзӯи «Нақши муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ дар таъмини рушди устувори минтақа дар ҳошияи саноатикунории босуръати кишвар» (Кӯлоб: ДДК ба номи А.Рӯдакӣ, 13 ноябри соли 2020. – Душанбе, 2020. – С.170-174

[10-М]. Шаҳнозаи, Т. Калимасозӣ дар забони адабии тоҷик [Матн] / Т.Шаҳноза // Маводи конференсияи илмӣ-амалии байналмилалӣ дар мавзӯи «Тамоили муосири таълими забон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» (Душанбе: ДБССТ, 12-уми феввали соли 2022). – Душанбе, 2022. – С.464-466.

[11-М]. Шаҳнозаи, Т.Меъёрҳои калимасозии сифат дар забони тоҷикӣ [Матн] / Т. Шаҳноза // Маводи конференсияи донишгоҳии илмӣ-назариявии устодону донишҷӯёни Муассисаи давлатии «Донишгоҳи байналмилалии сайёҳӣ ва соҳибкории Тоҷикистон» дар мавзӯи «Самтҳои асосии таъмини саноатикунории босуръати иқтисодӣ дар пасманзари ҳадафҳои стратегии Ҷумҳурии Тоҷикистон» (Душанбе: ДБССТ, 29-30 апрели соли 2022). – Душанбе, 2022. – С.145-147.

- [12-М]. Шаҳнозаи, Т. Калимасозии сифатҳои мураккаби тобӣ дар «Ёддоштҳо»-и Садриддин Айний [Матн] / Т. Шаҳноза // Материалы Международной научно-практической конференции на тему «Языковые особенности и проблемы перевода художественного наследия Джалалиддина Балхи» (Душанбе: РТСУ, 05 октября 2022 года). – Душанбе, 2022 – С. 64-71.
- [13-М]. Шаҳнозаи, Т. Вазифаҳои дастурӣ ва имкониятҳои калимасозии пешванди бе- дар «Ёддоштҳо»-и Садриддин Айний [Матн] / Т. Шаҳноза // Маводи конференсияи донишгоҳии илмӣ-назариявии устодону донишҷӯёни Муассисаи давлатии «Донишгоҳи байналмилалӣ сайёҳӣ ва соҳибкорӣи Тоҷикистон» бахшида ба солҳои 2022-2026 дар мавзӯи: «Нақши сайёҳӣ, соҳибкорӣ ва саноат дар раванди амалисозии ҳадафҳои стратегии Ҷумҳурии Тоҷикистон (солҳои рушди саноат)» (Душанбе: ДБССТ, 24-24 апрели соли 2023). – Душанбе, 2023. – С.356 -360.
- [14-М]. Амлоев, А.Я., Шаҳнозаи, Т. Мавқеи пасванди -она дар осори Садриддин Айний ва аҳамияти он ба адабиёти муосири тоҷик [Матн] / А.Я.Амлоев, Т. Шаҳноза // Маводи конференсияи илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ дар мавзӯи «Татбиқи технологияҳои иттилотию коммуникатсионӣ ва низомҳои зеҳнӣ дар соҳаҳои иқтисодӣи Ҷумҳурии Тоҷикистон» (Душанбе: ДДССТ, 25 ноябри соли 2023). – Душанбе, 2023. – С.213-219.
- [15-М]. Шаҳнозаи, Т. Калимасозии пасванди -гар дар «Ёддоштҳо»-и С. Айний [Матн] / Т. Шаҳноза // Маводи конференсияи илмӣ-амалии байналмилалӣ бахшида ба Рӯзи байналмилалӣ забони модарӣ дар мавзӯи «Забон – намоёндаи хотираи гузаштаи таърихӣ ва ҳозира» (Душанбе: ДДССТ, 20-уми феввали соли 2024). – Душанбе, 2024 - С. 101-103.
- [16-М]. Шаҳнозаи, Т.Мавқеи истеъмоли калимасозии сифат дар «Ёддоштҳо»-и С. Айний [Матн] / Т. Шаҳноза // Маводи конференсияи илмӣ-амалӣ дар мавзӯи «Масоили мубрами илми муосир» (Душанбе: ДДССТ, 25-26 апрели соли 2024). – Душанбе, 2024. – С.634-635.
- [17-М]. Шаҳнозаи, Т. Калимасозӣ ба воситаи пешванд ва пасвандҳо дар «Ёддоштҳо»-и С. Айний [Матн] / Т.Шаҳноза // Маводи конференсияи илмӣ-

амалии ҷумхуриявӣ дар мавзуи «Рушди хизматрасониҳои гумрукӣ дар шароити иқтисоди рақамӣ» (Душанбе: ДДССТ, 15-уми ноябри соли 2024) – Душанбе, 2024. – С.41-47.

[18-М]. Шаҳнозаи, Т. Калимасозии сифатҳои мураккаби пайваст дар «Ёддоштҳо» - и Садриддин Айнӣ [Матн] / Т.Шаҳноза // Материалы Международной научно-практической конференции на тему «Endless Light in Science» (Алмато, 31 января 2025 г.). – Алматы, 2025. – С. 70-75.

[19-М]. Шаҳнозаи, Т. Калимасозии сифатҳои мураккаб дар «Ёддоштҳо» - и Садриддин Айнӣ [Матн] / Т.Шаҳноза // Маводи конференсияи байналмилалӣ илмӣ-амалӣ «Забон-падидаи олитарини ҷомеа» (Душанбе: ДДССТ, 20-уми феввали соли 2025). – Душанбе, 2025. – С.112-117.

[20-М]. Шаҳнозаи, Т. Калимасозӣ ба воситаи пешвандҳои “ба-, бар-, бе-” ва пасвандҳои “-манд” дар «Ёддоштҳо»-и С.Айнӣ [Матн] / Т.Шаҳноза //Маводи конференсияи байналмилалӣ илмӣ-амалӣ «Забон-падидаи олитарини ҷомеа» (Душанбе: ДДССТ, 20-уми феввали соли 2025) – Душанбе, 2025. – С.117-122.

Саҳми шахсии довталаби дараҷаи илмӣ дар таҳқиқ аз он ҷиҳат аст, ки дар натиҷаи омӯзишу таҳлили таҳқиқоти илмӣ олимону муҳаққиқони ватанию хориҷӣ, асоси заминаҳои амалию назариявии таҳқиқи диссертатсиониро мушаххас намуда, усулҳои муосири таҳқиқи калимасозии сифатро истифода карда, вижагиҳои калимасозии сифатро дар «Ёддоштҳо» аз маънаи диди калимасозӣ мавриди баррасии ҳамаҷониба қарор додааст.

Натиҷаҳои таҳқиқро дар омӯзиши минбаъдаи навҳои калимасозии сифат, принципҳои таснифоти татбиқ намудан мумкин аст.

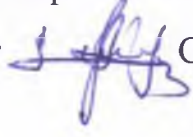
Кафедраи забоншиносӣ ва таърихи забони Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ диссертатсияи **Шаҳнозаи Турсунзодаро дар мавзуи «Калимасозии сифат дар “Ёддоштҳо”-и Садриддин Айнӣ»** қори анҷомёфтаи илмӣ ва муҳимму зарурӣ меҳисобад, ки дар сатҳи баланди илмӣ таҳқиқӣ таълиф шуда, ба талаботи қорҳои илмӣ-таҳқиқӣ ҷавобгӯ мебошад. Дар ин замина, диссертатсияи мазкур барои ҳимоя ва дарёфти

дараҷаи илмӣ номзади илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.02.01 – Забони тоҷикӣ тавсия мешавад.

Хулоса дар ҷаласаи кафедраи забоншиносӣ ва таърихи забон санаи 2-юми июни соли 2025, №11 қабул гардидид.

Иштирок доштанд: ҳамагӣ – 21 нафар. Натиҷаҳои овоздиҳӣ: «тарафдор» – 21 нафар, «зид» – нест, «бетараф» – нест.

Раиси ҷаласа:

Мудири кафедраи забоншиносӣ ва таърихи забон,
номзади илмҳои филологӣ, дотсент Саидзода Муҳаммад Бегмурод

Котиби ҷаласа:

Номзади илмҳои филологӣ,
дотсенти кафедраи
забоншиносӣ ва таърихи забон Давлатова Фароғат Тулкуновна

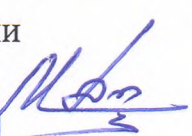
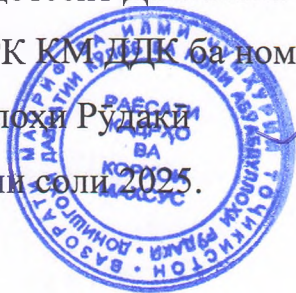
Имзоҳои н.и.ф., дотсент Саидзода М.Б.

ва н.и.ф., дотсент Давлатова Ф.Т.-ро тасдиқ мекунам:

Сардори РК ҚМ ДТК ба номи

Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ

«03» июни соли 2025.

Давлатов Миралӣ Абдусаматович

Суроға: 735360, Ҷумҳурии Тоҷикистон,

шаҳри Кӯлоб, кӯчаи С.Сафаров, 16.

Телефон: (+992-83322)2-35-06.

E-mail: info@kgu.tj